

۱۲۲۲ پژوهشگاه بین‌المللی المصطفی ﷺ

سرنشانه:	صادق، عبدالمجید
عنوان و نام پدیدآور:	آینده‌پژوهی با رویکرد دینی/عبدالمجید صادقی.
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری:	۵۳۶ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۱۳۷-۸
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
موضوع:	آینده‌پژوهی
موضوع:	Forecasting -- Study and teaching
موضوع:	آینده‌پژوهی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع:	Forecasting -- Study and teaching -- Religious aspects -- Islam
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۶ (فیا).
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی ﷺ العالمية.
رده بندی کنگره:	مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
رده بندی دیویی:	۱۳۹۶ ص/۲۱۵۸/۰۳۲
شماره کتابشناسی ملی:	۴۵۴۶۵۷۴

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

آینده‌پژوهی با رویکرد دینی
مؤلف: عبدالمجید صادقی
چاپ دوم: ۱۳۹۶ ش / ۱۴۳۸ اقی
ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ
● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۲۳۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰ نسخه

مراکز پخش

- ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نیش کوچه ۱۸
تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴ / دورنگار: داخلی ۱۰۵ - ۳۷۸۳۹۳۰۹ +۹۸ ۲۵
- ایران، قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۲۱۳۳۱۰۶
- ایران، قم، ساختمان ناشران، طبقه سوم، پلاک ۳۰۸. تلفن: +۹۸ ۲۵ ۳۷۸۴۲۴۰۲

📞 https://telegram.me/pub_almostafa
🌐 <http://www.buy-pub.miu.ac.ir/>

✉ miup@pub.miu.ac.ir
🌐 pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: مرتضی محمدعلی نژاد شانی
- مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- صفحه‌آرا: محمد خسروییگی

آینده پژوهی با رویکرد دینی

عبدالمجید صادقی

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر
المصطفی

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی فرا روی اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که همه به نوعی برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پای‌بندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این‌رو مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و عمق و اصالت اندیشه‌های ناب، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت تمامی بنیان‌گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی رحمته‌الله و مقام معظم رهبری (دام‌ظله‌العالی) می‌باشد.

«جامعة المصطفیٰ رحمته‌الله العالمیة» برای تحقق این رسالت خطیر و در مسیر نشر معارف ناب محمدی رحمته‌الله «مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ رحمته‌الله» را تأسیس کرده است.

در پایان لازم می‌دانیم تلاش همه عزیزانی را که در نشر این کتاب سهمی داشته‌اند، سپاس گزارده، ارباب فضل و معرفت را به یاری بخوانیم تا ما را از دیدگاه‌های سازنده خویش بهره‌مند سازند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ رحمته‌الله

فهرست

پیش‌گفتار ۱۹

بخش اول: کلیات، تاریخچه، تعاریف و تجربیات آینده‌پژوهی

فصل اول: کلیات و آشنایی با آینده‌پژوهی ۲۳

هدف‌های رفتاری فصل اول ۲۳

آینده چیست؟ ۲۵

۱. طبقه‌بندی و انواع آینده ۲۸

۲. طبقه‌بندی انواع آینده بر مبنای احتمال وقوع ۲۸

۳. طبقه‌بندی انواع آینده بر مبنای فاصله زمانی آن با زمان حال ۲۹

۴. عناصر تشکیل دهنده آینده ۲۹

آینده‌پژوهی ۳۰

۱. تعاریف‌های آینده‌پژوهی ۳۱

۲. هدف آینده‌پژوهی ۳۸

۳. ضرورت آینده‌پژوهی ۳۸

۴. فایده‌های آینده‌پژوهی ۳۸

۵. اهمیت آینده‌پژوهی ۳۹

۶. کاربردها و کارآمدی‌های آینده‌پژوهی ۳۹

۷. پیش‌فرض‌های آینده‌پژوهی ۴۱

۸. بررسی تحلیلی و عینی علل و شرایط به‌وجود آمدن آینده‌پژوهی ۴۱
۹. نگاهی به نظریه‌پردازی در آینده‌پژوهی و فلسفه علم مربوط به آن ۴۲
۱۰. رویکردهای آینده‌پژوهی ۴۲
- الف) آینده‌پژوهی تحلیلی یا آینده‌پژوهی اکتشافی ۴۳
- ب) آینده‌پژوهی تصویرپرداز ۴۳
- ج) آینده‌پژوهی هنجاری یا آینده‌پژوهی مشارکتی ۴۴
۱۱. فلسفه علم مربوط به آینده‌پژوهی ۴۴
۱۲. فلسفه یا مبانی نظری آینده‌پژوهی ۴۶
- الف) هستی‌شناسی ۴۸
- ب) معرفت‌شناسی ۵۱
- ج) روش‌شناسی ۵۸
- یکم: روش‌شناسی چیست؟ ۵۹
- دوم: رابطه بین روش‌شناسی با هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی ۶۱
- سوم: روش‌شناسی در آینده‌پژوهی ۶۲
- چهارم: معرفی برخی از پرکاربردترین گروه‌بندی‌ها در روش‌های
آینده‌پژوهی ۶۲
- پنجم: گروه‌بندی روش‌های آینده‌پژوهی، بر مبنای هدف استفاده از آنها ۶۴
- ششم: برخی از روش‌های مورد استفاده در آینده‌پژوهی ۶۶
۱۳. ترکیب روش‌های گوناگون آینده‌پژوهی ۷۲
۱۴. تأثیر اعتقادات و جهان‌بینی در رویکرد آینده‌پژوهی ۷۲
۱۵. جایگاه علم و هنر آینده‌پژوهی، میان علم‌ها و هنرهای گوناگون ۷۴
- آینده‌نگاری ۷۴
۱. تعریف آینده‌نگاری ۷۵
۲. اهداف در آینده‌نگاری ۷۶
۳. خروجی آینده‌نگاری ۷۷
- نگاهی به برخی تجربیات تاریخی آینده‌پژوهی ۷۷
۱. تجارب آینده‌پژوهی ملی ۷۷
۲. تجارب آینده‌پژوهی بین‌المللی ۷۹
۳. اسلام و آینده‌پژوهی دینی ۷۹

.....	سخن آخر در خصوص آشنایی با آینده‌پژوهی	۸۱
.....	تجربه‌های بین‌المللی آینده‌پژوهی:	۱۰۳
.....	فصل دوم: تاریخچه آینده‌پژوهی	۱۰۹
.....	هدف‌های رفتاری فصل دوم	۱۰۹
.....	انواع آینده‌پژوهی	۱۱۱
.....	۱. آینده‌پژوهی با توسل به خرافه‌پرستی	۱۱۲
.....	۲. آینده‌پژوهی با توسل به ابزار علمی	۱۱۳
.....	۳. آینده‌پژوهی با توسل به آموزه‌های وحی الهی	۱۲۳
.....	پیشینه آینده‌پژوهی در تاریخ اسلام	۱۲۴
.....	۱. آینده‌پژوهی در دوران معاصر و عصر حاضر	۱۲۶
.....	۲. آینده‌پژوهی در ایران	۱۲۷
.....	۳. سخن آخر در خصوص تاریخچه آینده‌پژوهی	۱۲۹
.....	فصل سوم: تجربه‌هایی از آینده‌پژوهی	۱۳۹
.....	هدف‌های رفتاری فصل سوم	۱۳۹
.....	۱. تجربه کشور چین	۱۳۹
.....	۲. تجربه کشور کره جنوبی	۱۴۱
.....	۳. تجربه کشور فرانسه	۱۴۳
.....	۴. تجربه کشور آلمان	۱۴۴
.....	۵. تجربه کشور انگلستان	۱۴۵
.....	۶. تجربه کشور هلند	۱۴۷
.....	۷. تجربه کشور چک	۱۴۸
.....	۸. تجربه کشور برزیل	۱۵۱
.....	۹. تجربه در داخل کشور	۱۵۶
.....	سخن آخر در خصوص تجربه‌های آینده‌پژوهی	۱۵۷
.....	فصل چهارم: آینده‌پژوهی از دیدگاه قرآن کریم و بزرگان اسلام	۱۶۷
.....	هدف‌های رفتاری فصل چهارم	۱۶۷
.....	آینده‌پژوهی از دیدگاه قرآن کریم	۱۶۸
.....	۱. ارتباط فکری و عملی نسل‌ها با یکدیگر	۱۶۹

۲. حفظ دین و ارزش‌ها برای نسل‌های آتی ۱۶۹
۳. نگرانی [صالحان] از اوضاع نسل‌های بعد ۱۷۰
۴. حضور نسل‌های آینده [صالحان] در برنامه‌ریزی ۱۷۰
۵. ارتباط ژنتیکی نسل‌ها با هم ۱۷۰
۶. نگرانی از آینده فرزندان ۱۷۱
۷. مشارکت نسل‌ها در کشورگشایی‌ها و پیشرفت‌ها ۱۷۱
۸. حفظ و تقدیم امانت‌ها به نسل‌های آینده ۱۷۱
۹. آینده‌اندیشان تمدن‌ها را می‌سازند و آنها را حفظ می‌کنند ۱۷۲
۱۰. تخریب استعماری نسل‌های آینده ۱۷۲
۱۱. آینده، با نیت الهی متقن و مستحکم ساخته می‌شود ۱۷۲
۱۲. غدیر، نمونه‌ای از آینده‌نگری الهی ۱۷۳
۱۳. آینده، نوری قدسی است که دشمنان حق از درک آن عاجزند ۱۷۴
۱۴. جهل بر آینده، اراده الهی است ۱۷۴
۱۵. کشورگشایی‌های گذشته، باعث غرور و غفلت از آینده نشود ۱۷۴
۱۶. انسان‌های ملکوتی در آینده تصرف دارند ۱۷۵
- آینده‌پژوهی در کلام ائمه اطهار علیهم‌السلام ۱۷۵
- آینده‌پژوهی در بیانات حضرت امام خمینی رحمته‌الله ۱۷۷
- آینده‌پژوهی در بیانات مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله العظمی خامنه‌ای ۱۷۷
- سخن آخر درخصوص آینده‌پژوهی از دیدگاه قرآن کریم و بزرگان اسلام ۱۷۹

بخش دوم: روش‌شناسی آینده‌پژوهی

- فصل پنجم: روش‌شناسی در آینده‌پژوهی ۱۸۷
- هدف‌های رفتاری فصل پنجم ۱۸۷
- روش‌شناسی چیست؟ ۱۸۸
- تفاوت میان روش‌شناسی با روش تحقیق و پژوهش ۱۹۱
- رابطه بین روش‌شناسی با هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی ۱۹۲
- نسبت روش‌شناسی با نظریه ۱۹۲
- روش و روش‌شناسی ۱۹۳
- روش‌شناسی در آینده‌پژوهی ۱۹۴

- معرفی پرکاربردترین گروه‌بندی‌ها در روش‌های آینده‌پژوهی..... ۱۹۶
۱. گروه‌بندی روش‌های آینده‌پژوهی، بر مبنای اکتشافی بودن / هنجاری بودن ۱۹۸
 ۲. گروه‌بندی روش‌های آینده‌پژوهی بر مبنای کمی بودن / کیفی بودن..... ۱۹۸
 ۳. گروه‌بندی روش‌های آینده‌پژوهی بر مبنای فرضیه / دیدگاه متخصصان..... ۱۹۹
 ۴. گروه‌بندی روش‌های آینده‌پژوهی، بر مبنای هدف از استفاده آنها..... ۱۹۹
- سایر روش‌های آینده‌پژوهی..... ۲۰۱
- روش‌هایی با رویکرد شناسایی موضوعات..... ۲۰۲
۱. روش پویش محیطی..... ۲۰۲
 ۲. روش تحلیل SWOT..... ۲۰۴
 ۳. روش پیمایش موضوعات..... ۲۰۷
- روش‌هایی با رویکرد برون‌یابانه..... ۲۰۸
۱. روش برون‌یابی روند..... ۲۰۹
 ۲. روش مدل شبیه‌سازی..... ۲۱۰
 ۳. روش پیش‌بینی نبوغ‌آمیز..... ۲۱۲
 ۴. روش دلفی..... ۲۱۵
- روش‌هایی با رویکرد خلاقانه..... ۲۱۶
۱. روش طوفان مغزی..... ۲۱۷
 ۲. روش پانل‌های متخصصان..... ۲۱۷
 ۳. روش تحلیل اثرات متقابل..... ۲۱۹
 ۴. روش سناریوها..... ۲۲۰
- روش‌هایی با رویکرد اولویت‌گذاری..... ۲۲۱
۱. روش فناوری‌های حیاتی [و کلیدی]..... ۲۲۱
 ۲. روش ترسیم مسیر فناوری..... ۲۲۳
- معرفی روش‌هایی دیگر..... ۲۲۴
۱. روش تحلیل ثبت اختراع..... ۲۲۵
 ۲. روش درخت وابستگی..... ۲۲۶
 ۳. روش تحلیل ریخت‌شناسی..... ۲۲۷
 ۴. روش چرخه آینده..... ۲۲۸

شرایط و ضوابط انتخاب روش در پروژه‌های آینده‌پژوهی.....	۲۲۹
سخن آخر درخصوص روش‌شناسی آینده‌پژوهی.....	۲۲۹
فصل ششم: گروه روش‌های آینده‌پژوهی با رویکرد شناسایی موضوعات.....	۲۴۱
هدف‌های رفتاری فصل ششم.....	۲۴۱
روش پویش محیطی.....	۲۴۲
۱. تاریخچه روش پویش محیطی.....	۲۴۲
۲. معرفی روش پویش محیطی.....	۲۴۳
۳. انواع پویش محیطی.....	۲۴۵
۴. موارد استفاده از روش پویش محیطی.....	۲۴۷
۵. مراحل اجرای روش پویش محیطی.....	۲۴۷
۶. مزایا و معایب روش پویش محیطی.....	۲۴۸
۷. تجربه موردی روش پویش محیطی.....	۲۴۸
روش تحلیل SWOT.....	۲۵۰
۱. تاریخچه روش تحلیل SWOT.....	۲۵۰
۲. معرفی روش تحلیل SWOT.....	۲۵۱
۳. استراتژی چیست؟.....	۲۵۲
۴. SWOT چیست؟.....	۲۵۳
۵. تحلیل SWOT.....	۲۵۷
۶. موارد استفاده از روش تحلیل SWOT.....	۲۵۹
۷. مراحل اجرای روش تحلیل SWOT.....	۲۵۹
۸. مزایا و معایب روش تحلیل SWOT.....	۲۶۰
۹. تجربه موردی روش تحلیل SWOT.....	۲۶۱
روش پیمایش موضوعات.....	۲۶۱
۱. تاریخچه روش پیمایش موضوعات.....	۲۶۲
۲. معرفی روش پیمایش موضوعات.....	۲۶۳
۳. کاربرد روش پیمایش موضوعات.....	۲۶۴
۴. مراحل اجرای روش پیمایش موضوعات.....	۲۶۴
۵. مزایا و معایب روش پیمایش موضوعات.....	۲۶۵

۲۶۶ تجربه موردی روش پیمایش موضوعات
۲۶۷ سخن آخر درخصوص روش‌های آینده‌پژوهی، با رویکرد شناسایی موضوعات
۲۷۵ فصل هفتم: گروه روش‌های آینده‌پژوهی با رویکرد برون‌یابانه
۲۷۵ هدف‌های رفتاری فصل هفتم
۲۷۶ روش برون‌یابی روند
۲۷۶ ۱. تاریخچه روش برون‌یابی روند
۲۷۷ ۲. معرفی روش برون‌یابی روند
۲۷۸ ۳. کاربردهای روش برون‌یابی روند
۲۷۸ روش مدل شبیه‌سازی
۲۷۸ ۱. کاربردهای روش مدل شبیه‌سازی
۲۷۹ ۲. مراحل اجرای روش مدل شبیه‌سازی
۲۸۰ ۳. مزایا و معایب روش مدل شبیه‌سازی
۲۸۰ ۴. تجربه موردی مدل شبیه‌سازی
۲۸۱ روش پیش‌بینی نبوغ‌آمیز
۲۸۲ روش دلفی
۲۸۲ ۱. تاریخچه روش دلفی
۲۸۴ ۲. تفاوت روش دلفی با آمارگیری
۲۸۵ ۳. کاربردهای روش دلفی
۲۸۵ ۴. مراحل اجرای روش دلفی
۲۸۷ ۵. مزایا و معایب روش دلفی
۲۸۷ ۶. تجربه موردی روش دلفی
۲۸۸ سخن آخر درخصوص روش‌های آینده‌پژوهی با رویکرد برون‌یابانه
۲۹۹ فصل هشتم: گروه روش‌های آینده‌پژوهی با رویکرد خلاقانه
۲۹۹ هدف‌های رفتاری فصل هشتم
۳۰۰ روش طوفان مغزی
۳۰۰ ۱. تاریخچه روش طوفان مغزی
۳۰۱ ۲. معرفی روش طوفان مغزی

۳۰۱	۳. کاربردهای روش طوفان مغزی
۳۰۲	۴. مراحل اجرای روش طوفان مغزی
۳۰۲	۵. مزایا و معایب روش طوفان مغزی
۳۰۴	روش پانل‌های متخصصان
۳۰۴	۱. معرفی روش پانل‌های متخصصان
۳۰۵	۲. تجربه موردی روش پانل‌های متخصصان
۳۰۵	روش تحلیل اثرات متقابل
۳۰۵	۱. معرفی روش تحلیل اثرات متقابل
۳۰۶	۲. کاربردهای روش تحلیل اثرات متقابل
۳۰۶	روش سناریوها
۳۰۷	۱. تاریخچه روش سناریوها
۳۰۷	۲. معرفی روش سناریوها
۳۰۸	۳. مزایا و معایب روش سناریوها
۳۰۸	سخن آخر درخصوص روش‌های آینده‌پژوهی با رویکرد خلاقانه
۳۱۷	فصل نهم: گروه روش‌های آینده‌پژوهی با رویکرد اولویت‌گذاری
۳۱۷	هدف‌های رفتاری فصل نهم
۳۱۸	معرفی روش فناوری‌های حیاتی [و کلیدی]
۳۱۹	مراحل اجرای روش فناوری‌های حیاتی [و کلیدی]
۳۲۰	روش ترسیم مسیر فناوری
۳۲۰	۱. تاریخچه روش ترسیم مسیر فناوری
۳۲۰	۲. معرفی روش ترسیم مسیر فناوری
۳۲۱	۳. کاربردهای روش ترسیم مسیر فناوری
۳۲۲	۴. مراحل اجرای روش ترسیم مسیر فناوری
۳۲۳	۵. مزایا و معایب روش ترسیم مسیر فناوری
۳۲۳	معرفی برخی روش‌های دیگر
۳۲۴	۱. روش تحلیل ثبت اختراع
۳۲۵	۲. روش درخت وابستگی
۳۲۵	۳. روش تحلیل ریخت‌شناسی

۳۲۶	۴. روش چرخه آینده
۳۲۷	شرایط و ضوابط انتخاب روش در پروژه‌های آینده‌پژوهی.....
۳۲۸	سخن آخر درخصوص روش‌های آینده‌پژوهی با رویکرد اولویت‌گذاری
	بخش سوم: دکترین اسلام در آینده‌پژوهی و دیدگاه متون اسلامی
۳۳۹	فصل دهم: ارزیابی نسل‌های آینده‌نگاری و آینده‌نگاری از دیدگاه اسلام
۳۳۹	هدف‌های رفتاری فصل دهم.....
۳۴۰	تاریخچه آینده‌نگاری.....
۳۴۱	دوران آینده‌نگاری
۳۴۳	ضرورت و اهمیت آینده‌نگاری
۳۴۴	هدف‌های آینده‌نگاری.....
۳۴۷	تعریف‌های آینده‌نگاری.....
۳۴۹	روش‌های آینده‌نگاری.....
۳۴۹	دیدگاه‌های کلی در آینده‌نگاری.....
۳۵۱	نسل‌های آینده‌نگاری فناوری
۳۵۳	۱. معرفی نسل‌های آینده‌نگاری - نسل اول
۳۵۳	۲. معرفی نسل‌های آینده‌نگاری - نسل دوم.....
۳۵۵	۳. معرفی نسل‌های آینده‌نگاری - نسل سوم.....
۳۵۷	۴. معرفی نسل‌های آینده‌نگاری - نسل چهارم.....
۳۵۸	خروجی‌های آینده‌نگاری
۳۵۹	نگاهی سریع به آینده‌نگاری از دیدگاه اسلام.....
۳۶۰	ارتباط فکری و عملی نسل‌ها با یکدیگر.....
۳۶۱	۱. حفظ دین و ارزش‌ها برای نسل‌های آتی.....
۳۶۱	۲. نگرانی [صالحان] از اوضاع نسل‌های بعد.....
۳۶۱	۳. حضور نسل‌های آینده (صالحان) در برنامه‌ریزی
۳۶۲	۴. ارتباط ژنتیکی نسل‌ها با هم.....
۳۶۲	۵. نگرانی از آینده فرزندان
۳۶۳	۶. مشارکت نسل‌ها در کشورگشایی‌ها و پیشرفت‌ها
۳۶۳	۷. حفظ و تقدیم امانت‌ها به نسل‌های آینده.....

۸. آینده‌اندیشان، تمدن‌ها را می‌سازند و آنها را حفظ می‌کنند..... ۳۶۳
۹. تخریب استعماری نسل‌های آینده..... ۳۶۴
- آینده، با نیت الهی متقن و مستحکم ساخته می‌شود..... ۳۶۴
۱. غدیر، نمونه‌ای از آینده‌نگری الهی..... ۳۶۵
۲. آینده، نوری قدسی است که دشمنان حق از درک آن عاجزند..... ۳۶۵
۳. جهل بر آینده، اراده الهی است..... ۳۶۶
۴. کشورگشایی‌های گذشته، باعث غرور و غفلت از آینده نشود..... ۳۶۶
۵. انسان‌های ملکوتی، در آینده تصرف دارند..... ۳۶۷
- سخن آخر درخصوص ارزیابی نسل‌های آینده‌نگاری و آینده‌نگاری از دیدگاه اسلام.. ۳۶۷
- فصل یازدهم: مبانی علمی نظریه و نظریه‌پردازی..... ۳۷۷**
- هدف‌های رفتاری فصل یازدهم..... ۳۷۷
- نظریه چیست؟..... ۳۸۰
- فرایند نظریه‌پردازی و چگونگی شکل‌گیری نظریه..... ۳۸۲
- اعتبارسنجی نظریه از دیدگاه علم..... ۳۸۶
۱. فلسفه علم..... ۳۸۶
۲. فلسفه علم در علوم اجتماعی..... ۳۸۷
- رهیافت تاریخی..... ۳۸۹
- رهیافت توجه به مسائل..... ۳۹۰
- رهیافت حرکت‌های معاصر..... ۳۹۱
- رهیافت علوم اجتماعی خاص..... ۳۹۱
- اعتبارسنجی نظریه، از دیدگاه فلسفه علم در علوم اجتماعی..... ۳۹۲
- اعتبارسنجی نظریه از دیدگاه دین..... ۳۹۸
- هفت رویکرد درباره دین، در عصر مدرن..... ۳۹۸
- رویکرد مردم‌شناختی..... ۳۹۹
- رویکرد پوزیتیویسمی (تجربه‌گرایی) و طبیعت‌گرایانه..... ۳۹۹
- رویکرد اخلاقی..... ۴۰۰
- رویکرد جامعه‌شناختی..... ۴۰۰
- رویکرد پراگماتیسمی (عمل‌گرایی)..... ۴۰۱

۴۰۱ رویکرد پدیدارشناختی
۴۰۱ رویکرد تحلیلی
۴۰۲ رونق دین پژوهی در سنت تفکر مدرن غربی
۴۰۲ آشنایی مغرب زمین با مشرق زمین
۴۰۳ پیشرفت علوم
۴۰۳ نهضت رمانتیسم
۴۰۳ پیتیسیم، یا گرایش به پاکی درونی
۴۰۴ رویکردهای دین پژوهی در اسلام
۴۰۴ رویکرد اهل حدیث
۴۰۴ ۱. رویکرد معتزله
۴۰۵ ۲. رویکرد اشاعره
۴۰۵ ۳. رویکرد شیعه
۴۰۵ گروه‌ها و چهارچوب دین پژوهی
۴۰۶ ۱. جریان‌های دین پژوهی معاصر در ایران
۴۰۶ جریان اول: دین پژوهی سنتی
۴۰۷ جریان دوم: دین پژوهی متجدد
۴۰۷ جریان سوم: دین پژوهی مجدد
۴۰۸ ۲. جریان دین پژوهی تحلیلی، بحث تکمیلی جریان‌های دین پژوهی
۴۰۹ سخن آخر مبانی علمی نظریه و نظریه پردازان و دین پژوهی
۴۲۳ فصل دوازدهم: نسل پنجم آینده نگاری که دکترین اسلام است
۴۲۳ هدف‌های رفتاری فصل دوازدهم
۴۲۶ موضوع اول: نگاهی به پژوهش دینی
۴۲۷ ۱. قلمرو مسائل پژوهش‌های دینی
۴۲۷ ۲. انواع پژوهش‌های دینی و روش تحقیق آنها
۴۲۹ ۳. مراحل اجرای پژوهش دینی
۴۳۰ مرحله اول پژوهش، انتخاب مسئله پژوهشی
۴۳۰ مرحله دوم پژوهش، تعریف و تبیین مسئله
۴۳۰ آیا رویکرد اسلام به آینده پژوهی مثبت است یا منفی؟

۴۳۳	فلسفه تاریخ.....
	بررسی تطبیقی و پاسخ‌گویی به معضلات و بن‌بست‌های مطرح در سه
۴۳۶	نظریه پایان تاریخ.....
۴۴۰	مهدویت.....
۴۴۱	مرحله سوم پژوهش، بررسی پیشینه و مطالعه پژوهش‌های پیشین در زمینه مسئله
	مورد اول: پژوهش درباره آینده‌پژوهی مهدوی، از حجت‌الاسلام
۴۴۲	والمسلمین رحیم کارگر.....
۴۴۹	مورد دوم: آینده‌پژوهی در جهان‌بینی اسلامی از سید محمدمهدی میرباقری...
۴۶۷	مرحله چهارم پژوهش، شناخت روش پژوهش.....
۴۶۸	مرحله پنجم پژوهش، شناخت و تعیین منابع و متون پژوهش.....
۴۶۸	مرحله ششم پژوهش، مطالعه منابع و جمع‌آوری اطلاعات لازم.....
۴۶۸	مرحله هفتم پژوهش، سامان دادن به اطلاعات جمع‌آوری شده.....
۴۶۹	مرحله هشتم پژوهش، ارزیابی و تعیین اعتبار اطلاعات جمع‌بندی شده.....
۴۷۰	مرحله نهم پژوهش، تفسیر و استنباط از مجموعه اطلاعات.....
۴۷۱	مرحله دهم پژوهش، نقد تفسیر و استنباط.....
۴۷۲	مرحله یازدهم پژوهش، تهیه گزارش پژوهش.....
۴۷۲	موضوع دوم: مروری بر فلسفه تاریخ اسلام.....
۴۷۳	۱. تعریف فلسفه تاریخ اسلام.....
۴۷۵	۲. فلسفه تاریخ مادی.....
۴۷۶	۳. فلسفه تاریخ اردوگاه شرق - مارکسیسمی.....
۴۷۶	۴. فلسفه تاریخ اردوگاه غرب - لیبرالیسمی.....
۴۷۷	۵. فلسفه تاریخ فرامادی.....
۴۷۷	۶. فلسفه تاریخ غیردینی - فقط فرامادی و محدود به جهان هستی.....
۴۷۷	۷. فلسفه تاریخ دینی - فرامادی و فراجهان هستی.....
۴۷۹	۸. ضرورت و اهمیت فلسفه تاریخ اسلام.....
۴۷۹	۹. پیشینه در فلسفه تاریخ اسلام.....
۴۸۰	۱۰. روش‌شناسی در فلسفه تاریخ اسلام.....
۴۸۱	۱۱. جایگاه فلسفه تاریخ تشیع در آینده‌پژوهی دینی.....
۴۸۱	۱۲. اصول بنیادین در فلسفه تاریخ اسلام.....

- اصل اول: ربوبیت الهی و نفی مادی‌نگری که محوریت تحلیل تاریخ و جامعه است ۴۸۲
- اصل دوم: تکاملی بودن سیر تاریخ در طول زمان ۴۸۳
- اصل سوم: جایگاه اراده انسانی در تکامل تاریخ ۴۸۳
- اصل چهارم: محوریت اولیای اجتماعی و تاریخی در پیدایش تاریخ و جامعه ۴۸۴
۱۳. ارکان اساسی در فلسفه تاریخ اسلام ۴۸۵
- رکن اول: اعتقاد به وجود و پیدایش ولایت تاریخی باطل بر محور اولیای طاغوت ۴۸۶
- رکن دوم: اعتقاد به وجود و پیدایش ولایت تاریخی حق بر محور اولیای الهی .. ۴۸۶
- رکن سوم: تحلیل معنادار و غیرتوجهی بر مبنای دو نظام ولایت حق و باطل ۴۸۷
- رکن چهارم: بنیان‌گذاری مراحل تکاملی تاریخ، بر اساس مراتب قرب به خدا و ظهور ولایت الهی ۴۸۸
- نتیجه‌گیری در حوزه آینده‌پژوهی دینی با بهره‌گیری از زیرساخت فلسفه تاریخ اسلام ۴۸۸
- نتیجه اول: اعتقاد به توانمندی ولایت الهی در تحقق عدالت در عصر ظهور و بنیان‌گذاری آن ۴۸۹
- ارزیابی استراتژی تدافعی ۴۹۰
- ارزیابی استراتژی تهاجمی ۴۹۱
- نتیجه دوم: اعتقاد به قدرت ظهور، در سالم‌سازی روابط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و همه‌جانبه ۴۹۳
- نتیجه سوم: اعتقاد به امکان‌پذیری و حتمی بودن نقش ولایت الهی در عصر ظهور و تحقق تعالی انسان ۴۹۳
- موضوع سوم: معرفی آینده‌نگاری نسل پنجم که دکترین آینده‌پژوهی اسلام است. ۴۹۳
- مروری بر نسل‌های آینده‌نگاری ۴۹۴
- نسل اول: پیش‌بینی فناوری سخت ۴۹۴
- نسل دوم: ترکیب فناوری سخت و بازار ۴۹۴
- نسل سوم: تمرکز بر فناوری سخت و یک‌پارچه‌سازی آن با ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی ۴۹۴
- نسل چهارم: ترکیب فناوری سخت با فناوری نرم ۴۹۵
- بررسی تطبیقی نسل‌های آینده‌نگاری ۴۹۵
- مهم‌ترین موارد نقص در نسل‌های آینده‌نگاری ۴۹۵
- نسل پنجم آینده‌نگاری که راه‌حل خروج از بن‌بست است ۴۹۶

موضوع چهارم: بنیان‌گذاری آینده‌نگاری نسل پنجم که دکتترین اسلام در	
آینده‌پژوهی است	۴۹۷
نسل پنجم آینده‌نگاری که دیدگاهی نوین و آرمانی در آینده‌نگاری است	۴۹۷
الف) بررسی تطبیقی پنج نسل آینده‌نگاری	۴۹۸
ب) نسل پنجم آینده‌نگاری که نظریه اسلام درباره آینده‌نگاری است	۵۰۰
موضوع پنجم: روشی عملیاتی در پیاده‌سازی پروژه‌های آینده‌پژوهی با رویکرد دینی ...	۵۰۰
سخن آخر درباره نسل پنجم آینده‌نگاری که دکتترین اسلام است	۵۰۱
کتابنامه	۵۲۹
وبسایت‌ها	۵۳۶